

ÖSSZEFOGLALÓ/ABSTRACT

Az általános iskola hetven éve

STANDEISKY ÉVA

AZ OKTATÁSPOLITIKA NEGYVENÖTBEN

Az írás a második világháború utáni néhány év oktatáspolitikájának politikai és kulturális hátterét kívánja megvilágítani. Kiindulásként a rövid, de megkülönböztető jegyekkel rendelkező időszak értékelése körüli eltérő politikai és történeti állásfoglalásokat veszi számba. A 2010-es évekkel indít, s visszafelé haladva vázolja az egymást követő rezsimekre jellemző értelmezéseket. A vizsgált időszak politikai sajátosságainak összefoglalásakor a korabeli többpártrendszer egyedi vonására és a párton kívüli szerveződések funkciójára, szerepére, átmeneti jellegére teszi a hangsúlyt.

A korlátozott demokrácia viszonyai között a kulturális élet viszonylag szabad és sokszínű volt. A kultúra intézményrendszerének bemutatása is a korabeli oktatáspolitikai alaposabb megismerésének segítségét célozza.

KULCSSZAVAK: HISTORIOGRÁFIA, KORLÁTOZOTT DEMOKRÁCIA, TÖBBPÁRTRENDSZER, A KULTÚRA INTÉZMÉNYEI, KULTÚRPOLITIKA.

SÁSKA GÉZA

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS AZ EMLÉKEZETPOLITIKA - A SZOVJET FORGATÓKÖNYV ÉS A NEMZETNEVELŐK

Az 1990 előtti korszak önlegitimálásának eleme volt az általános iskola, amelyet a társadalmi egyenlőség értelmében tekintette demokratikusnak, elhallgatva a szabadság és a testvériség, azaz a szerveződés lehetőségének teljes hiányát. E mellett hallgatás övezte azt is, hogy valamennyi szovjet érdekszférába tartozó országban a kommunista pártok az egységes oktatás megteremtésén fáradoztak, mindannyian, a sértett tanítóságra, az felemelkedni vágyó alul-iskolázott rétegekre építve politikájukat.

A felejtés áldozatává vált az a tény, hogy a háború előtti nacionalista, fajvédelmet és szociálisan érzékenységet ötvöző pedagógusok kulcs szerepet játszottak a reformban, koalícióban a korábbi időszak üldözöttjeivel és a Szovjetunióból érkezettekkel, akiket majd 1948 és 1950 közötti időszakban szorítanak ki a közéletből és az emlékezetből.

KULCSSZAVAK: EGYSÉGES ÁLTALÁNOS ISKOLA, ÁTMENET 1945-BEN, EMLÉKEZET POLITIKA, OKTATÁSPOLITIKA, SZOVJET BEFOLYÁS.

KELEMEN ELEMÉR**FORDULÓPONT A MAGYAR OKTATÁS TÖRTÉNETÉBEN – 70 ÉVES AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA**

Az 1945-ben létrehozott intézmény történetét a keletkezés ellentmondásos körülményei (a társadalmi-politikai és a szakmai konszenzus hiánya, a vitatható jogi szabályozás és a működési feltételek permanens hiánya nagymértékben meghatározták.

Az iskola társadalmi funkciójának kezdeti, humánus és demokrata értelmezése a fordlat évét követően eltorzult, ideológiai-politikai szempontoknak rendelődött alá. A funkciózavart növelte a követelmények hektikus váltakozása, valamint a szelekció felerősödése. A válságtünetek az 1980-as években már túlmutattak az iskolarendszer belső problémáin. A rendszerváltozás azonban rossz oktatáspolitikai választ adott a felmerült kérdésekre.

KULCSSZAVAK: ÁLTALÁNOS ISKOLA, OKTATÁSPOLITIKA, OKTATÁSÜGYI MODERNIZÁCIÓ, OKTATÁSI REFORM.

POLÓNYI ISTVÁN**AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA TÖRTÉNETÉNEK NÉHÁNY GAZDASÁGI ASPEKTUSA**

A hazai oktatási színvonal nem volt elmaradott az általános iskola 75 évvel ezelőtti létrehozása előtt. Az államszocialista rendszer a gazdasági fejlettségéhez viszonyítva viszonylag magas iskolázottságot és fejlett iskolarendszert örökölt. Így az állami vezetés rendkívül kevés forrást fordított az iskolai infrastruktúra fejlesztésére, miközben kiterjesztette az iskolakötelezettséget. A demográfiai folyamatok miatt a kevés fejlesztés hatása sem érződött, így a 80-as évek elejéig a hazai alapfokú képzést majdnem ugyanaz a polarizáltság jellemezte, mint a 30-as évek végén. Konzerválódtak a falusi, városi és nagyvárosi oktatás közötti különbségek. Az oktatási rendszer szokásai, hagyományai, különbségei megmevedtek, így a kissé javuló feltételek ellenére a rendszerváltásig nem változott a minőség. 89 után pedig az iskolafenntartás decentralizációja, és az oktatásirányítás liberalizálása nyomán erősödtek azok a hatások, amelyek az iskolarendszer polarizáltságát, minőségi egyenetlenségét napjainkig konzerválták. A polarizáltság következtében a hátrányos helyzetű iskolákból kikerülő alacsony iskolázottságú népesség foglalkoztatási problémái, magas munkanélkülisége, s a társadalmi kohézió problémái újratermelődnek. Nem arról van tehát szó, hogy az általános iskolán túllépett az idő: „az idő mindig is túl volt rajta.

KULCSSZAVAK: ÁLTALÁNOS ISKOLA, ELMARADT INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉS, POLARIZÁLTÁSG

KOVAI MELINDA–NEUMANN ESZTER**HOVÁ LETT AZ EGYENLŐSÍTŐ KÖZOKTATÁS?**

A komprehenzív iskolareform sorsa Angliában és Magyarországon 1945-től a nyolcvanas évekig
Tanulmányunk az egyenlősítő iskolapolitikák hangsúlyosságá válásának és befolyásvesztésének társadalmi, gazdasági és politikai-ideológiai kontextusát vizsgálja a vasfüggönnyel kettéválasztott Európa mindkét oldalán. Azt szeretnénk megérteni, hogy a nyolcvanas évektől miért nem akadt olyan jelentős tudományos, szakpolitikai, vagy egyéb kritikai diskurzus, aki/ami számon kérné az iskola osztályszempontú szelekciós mechanizmusa-

it. Az angol és a magyar oktatási reformokat összehasonlító, a magyarországi államszocializmust globális kontextusba helyező elemzésen keresztül reményeink szerint láthatóvá válik az osztályalapú közoktatás-politikákat meghatározó ideológiák, érdekek eredete és sorsa.

KULCSSZAVAK: ANGLIA, KOMPREHENZÍV ISKOLA, MAGYARORSZÁG, OKTATÁSPOLITIKA, OKTATÁSSZOCIOLÓGIA

SOMOGYVÁRI LAJOS

A GYAKORLATI FOGLALKOZÁS BEVEZETÉSE AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN (1958-1965)

A tanulmány célja a szocialista pedagógia jellemző vonásaként definiálható munkára nevelés jelenségkörének (a politechnikának) vizsgálata, a „Gyakorlati foglalkozás” tantárgy általános iskolai bevezetésének kontextusában. Az iskolareformként is jellemzett folyamatban nagy szerepet játszott a Szovjetunió mintaadó szerepe – a Hruscsov által kezdeményezett váltás hivatalos jelszava: „Közelebb vinni az iskolát az élethez”. A gyakorlati életre való felkészítés szempontja mellett a munkaerőpiac igényei és az ideológiai voluntarizmus képezte a munkára nevelés legitimációs bázisát, melynek politikai diskurzusát a pártvezetés fogalmazta meg, a neveléstudomány pedig ezt „fordította le” a pedagógia nyelvére. A döntéshozatali mechanizmus áttekintése, a bevezetés statisztikai adatainak ismertetése után néhány konkrét jelentés szemlélteti a hiányzó feltételekből adódó, kezdetektől jelentkező problémákat – ezek részletesebb feltárása a későbbi kutatás feladata.

KULCSSZAVAK: OKTATÁSTÖRTÉNET, POLITECHNIKA, MUNKÁRA NEVELÉS, GYAKORLATI FOGLALKOZÁS, ISKOLAREFORM.

70 Years of the Hungarian Primary School

ÉVA STANDEISKY

EDUCATION POLICY IN 1945

This paper seeks to illustrate the political and cultural background of education policy in the post-1945 time period. First, different theories about and evaluations of these distinctive few years are looked at as seen and assessed by various historians and politicians. The paper explores the educational policies of the distinct political regimes via a process of going backwards in time, i.e. commencing in 2010 and ending in 1945.

When summarizing the characteristics of such temporary policy-making in the examined time period, the study focuses on the role of a specific multi-party system and that of non-party organizations. Cultural life was relatively free and diverse in the period of restricted democracy. Introducing the culture of a then-existing institutional system can enable us to get a better understanding of contemporary education policy.

KEYWORDS: HISTORIOGRAPHY, RESTRICTED DEMOCRACY, MULTI-PARTY SYSTEM, INSTITUTIONS OF CULTURE, CULTURAL POLICY.

GÉZA SÁSKA

THE PRIMARY SCHOOL AND THE POLITICS OF MEMORY – THE SOVIET SCENARIO AND THE NATION’S EDUCATORS

The primary school was considered to be democratic in terms of social equality, though with suppressed freedom.

It was not widely discussed that every Communist party in countries in the Soviet sphere in Europe had kept to the same policy in their coming to power. All of them made efforts to set up unified, primary school-based education systems to attract disregarded teachers working in basic education; and they also promised to raise the social standing of under-educated people.

It was forgotten that teachers from the pre-war period – persons who carried a mixed baggage of racist, nationalistic attitudes and social sensitivities – went on to play a key role in school reform, in coalition with people coming with the Red Army; though from this 1948-1950 period, all such groups have been marginalized in public life and eliminated from social memory and, ultimately, from history.

KEYWORDS: 8 GRADES PRIMARY SCHOOL, THE 1945 TRANSITION, REMEMBRANCE POLICY, EDUCATION POLICY, SOVIET INFLUENCE.

ELEMÉR KELEMEN

THE TURNING POINT IN THE HISTORY OF THE HUNGARIAN EDUCATION SYSTEM: THE 70 YEAR-OLD PRIMARY SCHOOL

The primary school as an institution was created in controversial circumstances. A socio-political and professional consensus was lacking and the political legitimacy of the primary school was under dispute. Furthermore, poor conditions of day-to-day functioning had a major impact on the future of this type of school.

The initially-conceived humanistic and democratic function of the primary school was gradually replaced with Communist ideological and political goals in 1948. This caused a serious dysfunction, which was exacerbated by rapidly changing political requirements and an intensification of the selection process. Yet the symptoms of the crisis in 1980 went beyond the school system's internal problems – and the new democratic system that was established in 1990 has failed provide proper responses to the challenges posed by the old system.

KEYWORDS: PRIMARY SCHOOL, EDUCATIONAL POLICY, EDUCATIONAL MODERNIZATION, EDUCATION REFORM.

ISTVÁN POLÓNYI

SOME GENERAL ECONOMIC ASPECTS OF THE HISTORY OF SCHOOLS IN HUNGARY

National education standards were not lagging behind 75 years ago when the elementary school system was created. Given the level of economic development, the state socialist system inherited a relatively high level of educational attainment and an advanced school system. Thus, the state leadership has spent very little on improving the school infrastructure, though it has extended the obligations of schools. Domestic, basic education in the early '80s was therefore characterized by a polarization that was like that at the end of the '30s. The differences between rural, urban and metropolitan education was maintained. Conditions did improve slightly, but the quality of education, despite policy system changes, has not altered. After 1989, the upkeep of schools become decentralized while educational management was liberalized. For this reason, a polarization of the school system and an uneven quality has been conserved to the present day. Polarisation is producing low educational attainment along with employment-related problems; and there are high unemployment and issues with the social cohesion of underprivileged strata of persons. The truth is not that the primary school has gone beyond its time but that time was always moving beyond primary education.

KEYWORDS: ELEMENTARY SCHOOL, LOSS OF INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT, POLARIZATION

MELINDA KOVAI – ESZTER NEUMAN

**WHERE HAS SOCIALLY JUST PUBLIC EDUCATION GONE? THE FATE OF
COMPREHENSIVE EDUCATION REFORM IN ENGLAND AND HUNGARY
FROM 1945 TO THE 1980S**

This paper aims to explore the social, economic and political-ideological context of the rise and fall of comprehensive education policies on both sides of post-war Europe. Our interest lies in seeking the reasons behind this phenomenon from the 1980s onwards; for scientific, policy and other critical discourses focusing on class-based selection mechanisms within education have been greatly diminished. We hope that identifying the major divergences and convergences between the history of comprehensive education policies in Hungary and the UK will provide us with a perspective that locates Hungarian State Socialism within a global context and allow us to study the sources and the development of ideologies that were influential as regards class-centred education policies.

KEYWORDS: COMPREHENSIVE SCHOOLING, EDUCATION POLICY, ENGLAND, HUNGARY, SOCIOLOGY OF EDUCATION

LAJOS SOMOGYVÁRI

**THE INTRODUCTION OF PRACTICAL ACTIVITIES INTO ELEMENTARY
SCHOOLS (1958-1965)**

This study aims to analyse work education as a characteristic symptom of socialist pedagogy, especially via the introduction of a new subject: “Practical activities”. The so-called school-reform was initiated by the Soviet Union; Khrushchev came up with the official slogan for the change: “A closer tie between education and life”. Preparation for practical life was an important claim made for this, while other reasons for education-based work came from the labour market and ideological voluntarism. The political discourse formed by the leaders of the Party was “translated” by the education sciences into the language of pedagogy. The first half of the study reviews the decision-making mechanisms and some data relating to implementation; the second part points to the clash between intentions and arising problems – though further study will be needed to ANALYSE THE WHOLE OF THE PROCESS.

KEYWORDS: HISTORY OF EDUCATION, POLYTECHNIC EDUCATION, WORK EDUCATION, PRACTICAL ACTIVITIES, SCHOOL REFORM